

URTX

ELS RUBIOL **(ROBIOL) DE L'URGELL**

Glòria Rubiol González

ELS RUBIOL (ROBIOL) DE L'URGELL

**Glòria
Rubiol González**

Doctora en Història
Contemporània

Abstract

En este artículo la autora describe la búsqueda de sus antepasados, originarios de Vilagrassa, en la comarca de Urgell. Aunque el apellido Robiol ya aparece en documentos del siglo XIII, los primeros datos fiables sobre sus probables antepasados la autora los sitúa en los censos de los años 1497 y 1515. A principios del siglo XX, cuando ya hacía más de cien años que el apellido se había transformado en Rubiol, varios varones de la familia emigraron a la República Argentina donde actualmente reside el más anciano de sus miembros.

This article describes the author's search for her ancestors, who were originally from Vilagrassa, in the Urgell district. Although the surname Robiol has been found in 13th century documents, the earliest reliable data about her probable ancestors dates from the 1497 and 1515 censuses. At the beginning of the 20th century, more than a 100 years after that name had been transformed into Rubiol, various men from the family emigrated to Argentina and settled in the city of Tucumán, where the eldest member of the family lives at present.

Paraules clau

Rubiol, orígens, nissaga, significat, segles XIII-XX.

Fa anys, quan jo era estudiant d'Història a la Universitat de Barcelona, per a unes pràctiques vaig anar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó que estava aleshores al barri gòtic de Barcelona. No puc recordar què cercava però el cert és que em vaig trobar davant del fogatge de Catalunya de l'any 1515. Vaig anar recorrent la relació dels diferents pobles fins trobar Vilagrassa perquè sabia que la nostra família era originària d'aquesta vila de l'Urgell. En la relació de les quinze famílies de Vilagrassa n'hi ha via una, només una (un foc en la terminologia d'aquella època), encapçalada per un Robiol ! I a més portava el nom de Pere com el meu pare, avi i rebesavi. No vaig tenir cap dubte que aquell era el meu antecessor. Vaig fer alguna petita recerca més en aquell Arxiu i vaig trobar citat un altre Robiol en un document de València de l'any 1393. Al cap dels anys, en retrobar alguns familiars Rubiol de la República Argentina, interessats

—com jo— en els seus orígens, vaig decidir cercar més dades sobre els Rubiol de l'Urgell.

El cognom Rubiol a Catalunya

Segons dades de l'Institut Català d'Estadística¹ de la Generalitat de Catalunya el 2004 vivien a Catalunya 130 persones amb el cognom Rubiol:

63 com a primer cognom
67 com a segon cognom

És, per tant, un cognom poc freqüent a Catalunya. En el 2005 el nombre de persones amb Rubiol com a primer cognom havia ascendit a 72 persones. La distribució per comarques és la següent (primer cognom):

Barcelonès: 23 persones
Pla d'Urgell: 21 persones

Urgell: 10 persones
Vallès Occidental: 7 persones
Baix Llobregat: 4 persones

El Pallars Jussà i altres comarques tenen menys de 4 persones amb cognom Rubiol per comarca. (S'ha de tenir en compte que quan a una comarca hi ha menys de 4 persones amb el cognom no apareix en el desglossament. Per això les xifres parcials no sumen el total.)

A part del Barcelonès (pel fet d'haver-hi gent procedent d'arreu de Catalunya) veiem que la comarca on hi ha més Rubiol és el Pla d'Urgell. En efecte, sabem que hi ha Rubiols a l'vars d'Urgell i coneixem una família Rubiol, establerta a Barcelona, que procedeix d'lvors. La comarca que segueix en nombre és l'Urgell. Que jo sàpiga, a Vilagrassa actualment hi ha persones amb Rubiol de primer i de segon cognom, i a Tàrraga hi viu el meu cosí llunyà Emili Rubiol i Roca, nascut a Vilagrassa.

A Andorra hi viuen algunes persones amb cognom Rubiol. També n'hi ha a València i probablement a les Illes Balears (al poble de Marratxí, de Mallorca, hi ha un polígon industrial en un indret anomenat Can Rubiol). El Diccionari Alcover Moll (edició de 1959) diu que el llinatge Rubiol es troba a Catalunya a Passanant, Igualada, Àger, Sant Martí de M. (*sic*) i a València es troba a Gandia. El Diccionari no pretén fer una enumeració completa perquè acaba l'enumeració amb un etcètera. A més diu que una variant del cognom és Rubiols.²

Etimologia de “rubiol”

Com veurem en les pàgines següents, en l'Edat Mitjana i fins cap al final de l'Edat Moderna, el cognom era Robiol. El més probable és que Robiol vingui del nom llatí *robeolus*, que també es pot escriure *rubeolus* i significa rogenc o rubicund. En llatí, les paraules que s'empren per designar allò que és roig o ros tant van amb o com amb u; per exemple, tant *robigo* com *rubigo* designen l'òxid dels metalls. Si el cognom Robiol ens ve perquè els primers Robiol vivien en un lloc vermellós (d'argila) o perquè ells o elles eren de pèl roig o vermellencs de cara, no ho sabem ni probablement ho sabrem mai.

A la Gran Enciclopèdia Catalana trobem la mateixa explicació tant a l'entrada robiol com a l'entrada rubiol. Es tracta d'un pastís que es fa a Mallorca i Menorca. La GEC diu textual-

ment que el robiol o rubiol és: “... peça de pasta de farina fina, pastada amb oli, saïm i ou; doblegada en forma semicircular farcida de brossat, confitura o cabell d'àngel”... i a robiol hi afegeix “que es fa especialment per les festes de Pasqua”.

En canvi un altre significat de rubiol només el trobem per rubiol, però no per robiol.

Rubiol (també dit camperol) és el nom d'un bolet comestible, amb barret blanc o groguenc, semblant al xampinyó que creix entre l'herba a prats i camps. El rubiol de bosc es fa ens boscos mixtos. Al tall presenta un carn rosada (probablement d'aquí el seu nom). També hi ha el rubiol de sang que és un bolet semblant al rubiol però més gros, de carn de color vermell viu al tall. Diversos bolets més petits que el rubiol s'anomenen rubiola.³

Rubiol és també el nom d'un arbust, l'esbarzer (planta de la família de les rosàcies, *rubus* en llatí) de flors rosades o blanques que té com a fruit les móres. En llatí el nom de la móra és *rubum*.

Hi ha a Catalunya diversos indrets amb el nom de Rubió (Rubió de Cervera, Rubió d'Agramunt); amb el nom de Rubiols n'hi ha al marge del riu Rubiols, afluent del Millars, a les terres de Castelló. La Rubiola (en ortografia antiga La Robiola o ça Robiola) és el nom d'una masia i un antic poble del municipi de Veciana (Anoia) al límit amb la Segarra.

Les dades geogràfiques més antigues que jo conec relacionades amb el nom Rubiol, les he trobat en el Diccionari Alcover Moll.⁴ Són una cita en un document de l'any 977 on s'esmenta el *puiolo que uocant rubiolo* (pujol que anomenen rubiolo); l'altra és de l'any 1040 referent a un castell, el *castellun Rubeolis* existent al comtat d'Urgell.

Primeres dades sobre la família Robiol

Reproduïm el que la Gran Enciclopèdia Catalana explica sobre els cognoms. En resum és el següent: en els temps de l'Imperi romà els ciutadans romans feien servir dos noms i un cognom però amb les invasions germàniques es va adoptar el costum d'emprar un sol nom i només algunes persones utilitzaven un sobrenom. Quan cap al segle XI massa gent es deia igual i era difícil distingir uns d'altres es va tornar a afegir al nom algun altre distintiu:

¹ www.idescat.net

² Vegeu l'entrada **rubiol** en el volum IX del *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Alcover i Moll (Palma de Mallorca, 1959).

³ Entrada **rubiol** en el *Diccionari de la Llengua Catalana* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1995).

⁴ A l'entrada **rubiol** en el volum IX del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, ob. cit.

o bé el nom del pare, o una qualitat personal, o un topònim, etc. Així era quant a la gent del poble; la noblesa feia servir el nom del seu feu amb la partícula “de” davant. La fixació dels cognoms a Catalunya es produeix a partir del segle XIII i en el XIV el cognom ja esdevingué pràcticament fixat per famílies. La generalització dels llibres de baptismes des del segle XVI contribuï a fixar-ne les formes gràfiques.

En l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi ha un document on consta que quan Jaume I va conquerir el regne de València⁵ i atorgava allí terres als qui havien col·laborat amb ell en la seva reconquesta, en repoblar Sollana⁶ el 23 de febrer de 1273 va donar terres i un solar per a la construcció de la casa en el mateix poble (a condició que hi residissin i no el poguessin vendre en 10 anys) a Jimeno de San Martín, Arnaldo de Marzal i Berenguer Robiol. És la referència més antiga que he trobat del cognom Robiol. Com és sabut, València es va repoblar principalment amb gent de les terres de Lleida i d'Aragó (mentre que les Illes Balears van ser-ho amb gent de les terres de Girona i Barcelona).

Tornem a les dades en relació a l'Urgell. Vilagrassa és esmentada ja el 1059 com a lloc o terme rural. Les primeres dades sistemàtiques que conec sobre la població de la comarca daten del segle XIV, concretament d'un fogatge de l'any 1358 (conservat a l'Arxiu Diocesà de Girona) on no apareixen ni Vilagrassa ni Tàrraga. En aquest fogatge, que pot consultar-se a internet,⁷ trobem el cognom Robiol al poblet d'Albarells (municipi d'Argençola). Albarells està situat a l'actual comarca de l'Anoia en els seus límits amb la Segarra, és a dir que estem en terres no llunyanes de Vilagrassa, en tot cas a la Catalunya central. També apareix en aquest cens un foc encapçalat per una dona anomenada de Robiola, al poble de Verdú, a l'Urgell. El més probable és que a Vilagrassa també hi hagués alguna família Robiol però pel fet que aquest poble no surt en l'esmentat fogatge no podem aportar cap dada sobre els Robiol de Vilagrassa en aquella data.

En el fogatge de Catalunya de l'any 1497⁸ a Vilagrassa hi surten 23 focs. El cap de família d'un dels focs era Ramon Robiol. En aquest fogatge en el que ara és la comarca de l'Ur-

gell només hi apareix aquest cap de família amb el cognom de Robiol.⁹

En el fogatge de l'any 1515 en el poble de Vilagrassa hi figuren 15 focs. El cap de família d'un d'ells era Pere Robiol. En relació a l'anterior fogatgement havia disminuït el nombre total de famílies a Vilagrassa i hi continuava havent només una família Robiol. La meua hipòtesi és que en Ramon Robiol, del fogatge del 1497, era el pare de Pere Robiol, del fogatge de 1515 i tots dos els meus avantpassats.

En un altre document hem trobat que el 1515 a la parròquia d'Agramunt hi havia un mossèn Robiol.

En el fogatge de l'any 1553¹⁰ Vilagrassa tenia 29 focs. Havia crescut una mica en aquells anys. En aquest fogatge hi apareixen com a caps de casa: vídua Robiola, Pere Robiol major (indica que era l'hereu), Joan Robiol i Pere Ramon Robiol. També trobem a altres indrets de l'Urgell un Rubiol i un Robioll; a més un Robiol a Cervera i un altre a Bellver (vegueria de Cervera). A Ivars d'Urgell en aquell fogatge no hi apareix cap Rubiol ni Robiol, ni en tot el Pla d'Urgell, ni Alt Urgell, ni als dos Pallars ni a l'Anoia. En canvi, a la Segarra hi havia dos Robiol i tres Robioll.

La vídua Robiola probablement era la vídua d'un Robiol, perquè des del segle XVI i fins al segle XVIII la dona casada a Catalunya usava el cognom del marit amb desinència femenina.¹¹ Aquest costum posteriorment es perdé.

En el llibre de baptismes de Vilagrassa hem trobat una família formada per Pere Robiol i Monsarrada (la forma de designar aleshores a les Montserrat) que vivia a Vilagrassa a mitjan segle XVI. En aquells anys no apareixia el cognom de la dona en el llibre de baptismes. Hem trobat a més un Bernabé Robiol casat amb Isabel amb fills nascuts el 1556 i 1559; Bernat Robiol casat amb Margarida; Anton Joan Robiol casat amb Joana; Gabriel Robiol casat amb Margarida; Joan Robiol amb Monsarrada. Totes aquestes famílies van viure al segle XVI a Vilagrassa. No m'és possible destriar quina d'elles correspon als meus avantpassats fins tornar a trobar el fil en les darreres dècades del segle XVIII.

⁵ La ciutat de València es va rendir a Jaume I el 1238.

⁶ El municipi de Sollana està situat a la Ribera Baixa, al límit de l'Horta, estès al sud de l'Albufera. Abans de la seva reconquesta era una alqueria islàmica. Jaume I la va donar a un noble el 1237 (GEC).

⁷ www.scgenealogia.org/fitxers/

⁸ Vegeu : Josep Iglésies *El Fogatge de 1497* (Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajóana, 1991, 2 vols.)

⁹ Es pot comprovar a les pàgines del Centre d'Estudis Demogràfics de Catalunya: www.ced.uab.es

¹⁰ Aquest fogatge ha estat publicat. Vegeu: Josep Iglésies, *El Fogatge de 1553. Estudi i transcripció* (Barcelona, Dalmau, 1979-1981).

¹¹ G.E.C.

Durant el segle XVIII en els llibres de baptismes i defuncions de Vilagrassa apareixen diverses famílies Robiol o Rubiol, les de: Rafael Robiol casat amb Maria Miralles; Manuel Robiol amb Rosa Palau; Jacinto (*sic*) Robiol and Raimunda Solans; Josep Robiol amb Teresa Sanpere; Josep Rubiol amb Maria Alforja; Magí Rubiol amb Maria Costadella; Josep Rubiol amb Lluïcia Roca; Francisco (*sic*) Rubiol amb Brígida Camps; Pere Joan Robiol amb Cecília Soler, Antoni Rubiol amb Raimunda Vilafranca, i d'altres.

De finals del segle XVIII hem trobat una altra dada: està documentat que en la construcció de l'església parroquial de Passanant (Conca de Barberà)¹² hi participaren un estuquista italià, un pintor i un dorador alemanys i també "els doradors Bernat Verdú i Pau Rubiol...".

A mig segle XVIII, de vegades escrivien Robiol i altres Rubiol fins que cap a finals de segle ja es consolidà definitivament Rubiol.

La casa de Vilagrassa

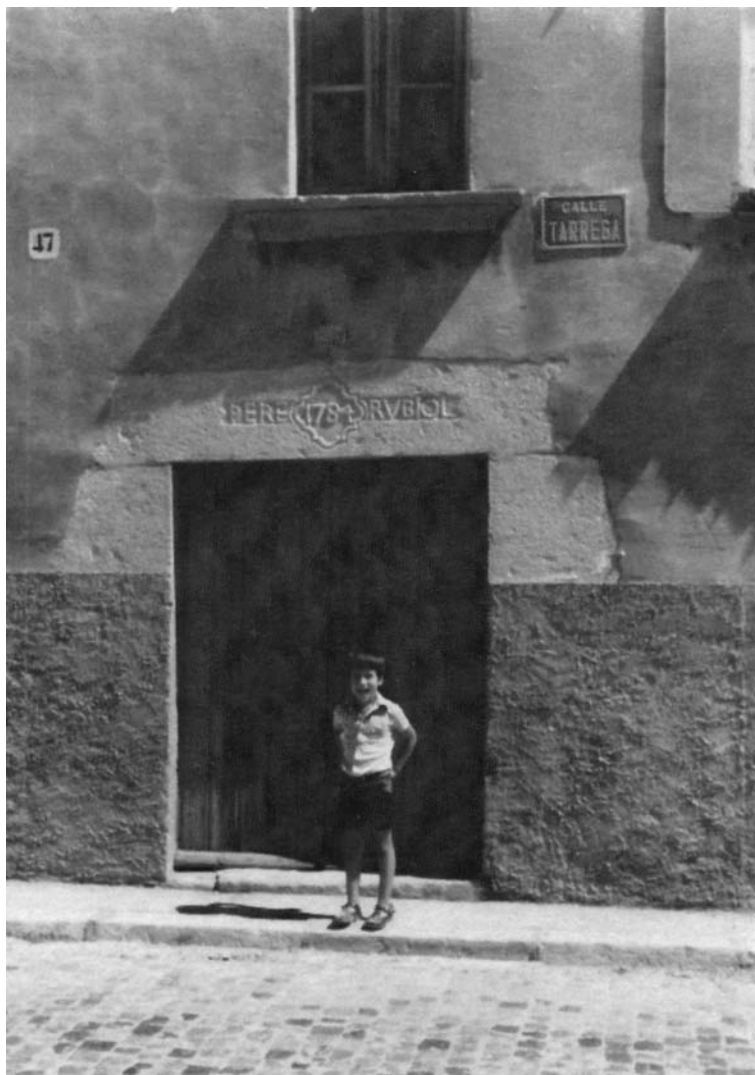
La casa de la meua família a Vilagrassa tenia una llinda on estava esculpida sobre la pedra la inscripció

PERE 1784 RVBIOL

Aquesta llinda des del 2004 es conserva a l'Ajuntament de Vilagrassa.

Per les dades dels llibres de baptismes, deduïm que el Pere Rubiol de la inscripció era Pere Rubiol i Sentin, fill de Pere Joan Robiol i Camp i Teresa Sentin. No tenim la data del seu naixement, però devia néixer a mitjan segle ja que les dates de naixement dels seus germans van ser: Josep el 1753 i Josepa (o Josefa) el 1756.

La casa de Vilagrassa estava situada al carrer Tàrrega, prop de la carretera de Tàrrega, a l'entrada del poble. Emili Rubiol i Roca, el darrer propietari Rubiol de la casa, la va vendre a l'inici dels anys 80 a un matrimoni que eren ella de Vilagrassa i ell d'Andorra. Segons Emili, la casa estava aleshores en condicions molt precàries i era molt difícil rehabilitar-la. Els nous propietaris la van enderrocar l'any 1984, als 200 anys exactes de la seva construcció o reconstrucció. Per tant, va ser la casa de la família Rubiol durant dos segles en la forma en què la vaig conèixer i probablement molts més anys abans la casa era allí mateix. L'Emili Rubiol també va vendre's les

terres ja que no va tenir fills i en fer-se gran no en podia tenir cura. A l'Ajuntament de Vilagrassa em van explicar que en una de les finques de l'Emili, que ell els va vendre, hi han construït el dipòsit d'aigua del poble. A mi em va dordre molt la desaparició de la casa, però almenys vaig aconseguir salvar la llinda que, com he esmentat, es conserva a l'Ajuntament de Vilagrassa.

Emili també m'ha explicat que la casa era feta de terra premsada, com les altres cases d'a-

**Llinda de la casa
dels Rubiol
(can Pistola)
a Vilagrassa
amb la inscripció
Pere Rubiol 1784.
La casa va ser
enderrocada el 1984.**

¹² Passanant està situat en els altiplans que enllacen la Segarra i l'Urgell amb la Conca de Barberà.

Emili Rubiol i Roca,
de Vilagrassa,
al carrer de les Piques
de Tàrrega (2003).

quella època. Quan ell hi vivia eren en realitat dues cases, una servia per guardar els carros i l'altra era l'habitatge. A les parets hi havia gravades antigues històries.

Pere Rubiol i Sentin (el constructor o reconstructor de la casa) estava casat amb Maria Roca, nascuda a Vilagrassa (encara que en algunes cites es diu que era nascuda a Tàrrega). Fills del matrimoni van ser: Manuela (1788) i Batista (1790). L'hereu va ser Ramon Rubiol i Roca, nascut el 20 de juny de 1792; probablement Batista devia morir petit.

Ramon Rubiol i Roca es va casar amb Francisca Castelló, nascuda a Tàrrega. Segons m'havia explicat el meu avi era pubilla de la família anomenada Cal Gomis. No se si ve d'aquí que al meu avi (Pere Rubiol i Castells) li deien Pere o Peret de Cal Gomis.

Del matrimoni de Ramon Rubiol i Francisca Castelló tenim notícies dels següents fills i filles, segons consta al llibre de baptismes de Vilagrassa: Maria, nascuda el 1822; el noi gran, l'hereu, es deia també Ramon (nascut el 1824); Batista (1827); Rosa (1828), i Pere (1834), el meu rebesavi.

Ramon Rubiol i Castelló (l'hereu) es va casar amb Teresa Valls, de Vilagrassa. El fill d'aquest matrimoni, Ramon Rubiol i Valls, va ser el següent hereu.

Ramon Rubiol i Valls es va casar amb Francisca Marquès, nascuda a Lleida; d'aquest matrimoni descendeixen tots els Rubiol que varen anar a Tucumán, República Argentina, i els que continuaren vivint a la casa pairal de Vilagrassa conreant les terres de la família. Em consten els noms dels tres nois, però no sé si varen tenir filles. Els fills eren Josep, Antoni i Bonaventura Rubiol i Marquès. Josep es va quedar a Vilagrassa mentre que Antoni i Ventura emigraren a la República Argentina; suposo que hi anaren en els primers anys del segle XX. A Tucumán hi ha unes quantes famílies catalanes que, com els Rubiol, havien emigrat allí.

Josep es va casar amb Antònia Roca i Rubiol. D'aquest matrimoni en van néixer: Pere, Josep i Emili Rubiol i Roca. La història dels oncles d'Emili es va repetir. Emili va quedar-se a Vilagrassa a la casa pairal conreant les terres; Josep el 1927 (amb només 14 anys) i Pere el 1928 van anar a l'Argentina on els seus oncles Antoni i Ventura ja s'havien obert camí.

A Vilagrassa, a la família Rubiol els deien "Can Pistola", era el mot de la casa. L'Emili no sap l'origen d'aquest nom però ell, fent un joc de paraules, diu que és el marquès de can Pistola, ja que el seu pare es deia Rubiol i Marquès.

Els Rubiol de Tàrrega

Com ja he esmentat, el fill petit de Ramon Rubiol i Roca, Pere Rubiol i Castelló (1834-1922), era el meu rebesavi. Va viure 88 anys, va sobreviure als seus tres fills. N'he sentit parlar bastant, d'ell, als meus avi i pare. Sembla que era un personatge interessant. Com que no era l'hereu i a Vilagrassa no hi devia trobar la forma de guanyar-se la vida, se'n va anar del poble. Segons m'explicava el meu avi, una de les primeres feines va ser la de treballar com jornalier en la construcció de la via del tren entre Barcelona i Saragossa. Un dia va arribar tard a la feina i per això li varen descomptar més del que ell va considerar just. Com que tenia un caràcter molt fort es va

Pere Rubiol i Morell,
amb la seva mare,
Maria Morell i Fabregat.
Tàrrrega, 1910.

prometre a ell mateix no treballar mai més sota ningú i va començar a treballar pel seu compte. Anava a terres de regadiu i comprava verdures i amb un carro les portava des de Valls a Tàrrrega i a altres pobles.

Tot i que no sabia ni llegir ni escriure va aconseguir fer-se un petit patrimoni: va comprar una casa a Tàrrrega i unes quantes finques rústiques, amb un valor total d'uns 50.000 duros (d'aquells temps). Entre les seves finques una de les millors era la Rosella, situada al Talladell, aleshores municipi i des del 1969 nucli agregat al municipi de Tàrrrega. La casa de Tàrrrega estava (i està) al carrer de les Piques, número 35. L'exterior de la casa, que des de fa anys no pertany a la meva família, ha estat rehabilitada. La casa del costat té una inscripció del 1777. Suposo que la nostra també devia ser feta o refeta en una data semblant.

Pere Rubiol i Castelló estava casat amb Cecília Isant, nascuda al poble de Barbens i parenta d'un frare caputxí, el pare Barbens, que era força conegut, segons m'explicava el meu avi, però no recordo per quina raó; potser perquè era una mica heterodox. En aquells anys, la meva família ja es considerava que era de Tàrrrega, tot recordant els seus orígens de Vilagrassa.

El primer fill de Pere Rubiol i Cecília Isant es va dir Jacint; era el meu besavi. Dos germans seus se'ls va emportar la riuada del 23 de setembre de 1874 (la robinada del dia de Sta. Tecla) a Tàrrrega, quan el riu d'Ondara va fer una pujada impressionant i a la nit va ocasionar la devastació d'una bona part de la ciutat baixa amb més de tres-centes cases esfondrades i cent-cinquanta morts. El carrer de les Piques, on vivia la família Rubiol, situat molt a prop del riu va ser cobert per les aigües; en-

cara s'hi conserva una làpida amb una inscripció que senyala fins on va arribar el nivell de l'aigua. En el llibre de defuncions de la parròquia de Tàrrrega hi apareix com a morta per la robinada la nena d'onze anys Josefa Rubiol, "filla de Pere Rubiol de Vilagrassa". L'altre fill mort no hi apareix, potser perquè no van trobar el seu cos; en la relació de la parròquia probablement només hi surten les persones enterrades ja que el nombre no arriba a 150, que va ser el de persones desaparegudes.

Però en Pere Rubiol i Castelló sembla que ho resistia tot. També va sobreviure a una epidèmia en què va morir molta gent. Era conegut pel seu caràcter fort i àdhuc colèric; li deien Peret "el cridaire". Va casar-se per segona vegada amb Magina Guixà i Martí, que era família dels Bau (dels olis) de Tortosa.

El seu nét Pere Rubiol i Castells va néixer a Tàrrrega el setembre de 1881. Com altres targarins era un enamorat del seu poble. Allí hi va fer diferents oficis: va ser recader (portava paquets a Barcelona), va regentar el cafè Tupinamba i altres feines que no recordo. Era el meu avi. Es va casar amb una noia de Cervera, Maria Morell i Fabregat, filla de Pere Morell¹³ i Mora i de Dolors Fabregat i Bosch, una família pagesa que vivia del conreu de les seves terres.

Tot i que els meus avis Rubiol-Morell vivien a Tàrrrega, el meu pare va néixer a Cervera perquè en aquells anys hi havia un llegat per a tots els nois i noies nascuts a Cervera. Però el meu pare sempre deia que era de Tàrrrega, el poble on va viure la seva infància i joventut i que estimava moltíssim. El seu nom era Pere Rubiol i Morell (1905-1985). Continuava la tradició familiar del nom Pere que hem vist ja des de principis del segle XVI.

A causa del seu treball, el meu pare va traslladar-se a Barcelona; i amb ell van anar-hi més tard els seus pares i l'àvia. La nostra branca de la família Rubiol va deixar l'Ur-

gell, com tanta altra gent, per anar a viure a Barcelona.

A causa de la guerra civil, o millor dit de la postguerra, el meu pare que era republicà i catalanista va haver de marxar del país, al gener de 1939, i després d'una curta estada a Marsella, va poder embarcar cap a l'Argentina, on va viure un exili de gairebé sis anys. A Tucumán, els seus familiars Rubiol, tot i que no el coneixien personalment, el van rebre com a un membre més de la família. Encapçalats pels germans Antoni i Ventura Rubiol Marqués l'acolliren amb extrema gentilesa i generositat. Així, al cap dels anys les dues branques de la família Rubiol de Vilagrassa es retrobaren al Nou Continent, ben lluny del seu lloc d'origen.

El meu pare va romandre a la República Argentina fins a la primavera del 1944, quan la probable victòria dels Aliats va fer possible el seu retorn a Espanya. En tornar a viure a Barcelona, va mantenir molts contactes amb Tàrrrega, entre ells el d'escriure per a *Nueva Tàrrrega*. Conservo articles seus publicats des de l'any 1964 fins al 1968. El darrer viatge de la seva vida va ser a Tàrrrega. Quan tenia 79 anys vam anar-hi des de Barcelona; va ser com un comiat del seu poble. Dels amics de la joventut ja no en quedaven gaires; només vam poder veure l'Antoni Pascual i la seva família. Altres amics, ja traspassats, havien estat en Josep Elías, en Josep Burgués i en Josep Batalla. Alguns d'ells, i també el meu pare, havien format part d'un equip de futbol de Tàrrrega que s'anomenava 11 HP; en conservo una banderola amb l'escut de Tàrrrega i una data gravada: 1922.

A Tucumán hi viu Josep Rubiol i Roca, de 93 anys, nascut a Vilagrassa l'any 1913 i emigrat a Amèrica el 1927. Actualment és el patriarca de la família Rubiol de Vilagrassa. La seva descendència i la dels seus oncles i germà emigrats ha donat continuïtat a l'Argentina a un cognom originari de l'Urgell.

¹³ En el fogatge del 1553 he trobat un sol cap de casa amb el cognom a tota la Segarra.